

Wijziging van het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht in verband met de nadere versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (uitbreiding slachtofferrechten)

MEMORIE VAN TOELICHTING

Deze memorie van toelichting heeft de volgende indeling:

- Algemeen
 - 1. Inleiding;
 - 2. Verschijningsplicht;
 - 3. Aanvullingen ten aanzien van het spreekrecht op de terechtzitting;
 - 4. Versterking van de positie van het slachtoffer in de tenuitvoerleggingsfase;
 - 5. Overige onderwerpen;
 - 6. Uitvoeringsconsequenties en financiële gevolgen.
- Artikelsgewijze toelichting

ALGEMEEN

1. Inleiding

De laatste jaren is hard gewerkt aan de versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces. Aan die positie zijn verschillende rechten verbonden, die de laatste jaren verder zijn uitgebreid. De ontwikkelingen van de afgelopen jaren onderstrepen dat met het strafproces uiteenlopende belangen gemoeid zijn en dat het belang van genoegdoening aan slachtoffers in het strafproces meer aandacht heeft gekregen.¹ Deze ontwikkelingen, waaraan mijn ambtsvoorgangers een belangrijke bijdrage hebben geleverd, juich ik toe en hebben een fundament gelegd waarop het onderhavige wetsvoorstel verder bouwt.

Dit wetsvoorstel voorziet in maatregelen die er alle op gericht zijn bij te dragen aan een verdere versteviging en verankering van de positie van het slachtoffer, over de gehele breedte van het Nederlands strafrecht. Het wetsvoorstel bevat in dit verband maatregelen van uiteenlopende aard, die verschillende onderdelen van het formeel strafrecht raken alsmede het materieel strafrecht.

In eerste instantie strekt dit voorstel tot invoering van een verschijningsplicht voor de voorlopig gehechte verdachte die wordt verdacht van een ernstig zeden- of geweldsmisdrijf, een maatregel die is aangekondigd in het Regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst 2017-2021' (Bijlage bij Kamerstukken II 2017/18, 34700, nr. 34). Deze verschijningsplicht ziet zowel op het onderzoek ter terechtzitting als op de zitting waarop uitspraak wordt gedaan. Daarmee wordt in deze zaken zeker gesteld dat het slachtoffer zijn spreekrecht kan uitoefenen in het bijzijn van de verdachte. Bovendien vind ik het ook om andere redenen wenselijk dat de verdachte wordt verplicht bij de behandeling van zijn strafzaak aanwezig te zijn, redenen die ik in het vervolg van deze toelichting nader uiteenzet.

In de tweede plaats draagt dit wetsvoorstel bij aan een duidelijker inbedding van het spreekrecht in het strafproces door wettelijk vast te leggen op welk moment tijdens het onderzoek op de terechtzitting daarvan gebruik kan worden gemaakt. Ook breidt dit wetsvoorstel de wettelijk aangeduide kring van spreekgerechtigden uit, zodat ook de stieffamilie daaronder komt te vallen. Dit voorstel doet recht aan de uiteenlopende gezinssamenstellingen die in de hedendaagse samenleving bestaan. Ook doe ik hiermee een toezegging van mijn ambtsvoorganger gestand die hij heeft gedaan naar aanleiding van wensen vanuit uw Kamer.

¹ Zie daarover ook M.S. Groenhuijsen, *DD* 2018/14.

Het wetsvoorstel heeft tevens tot doel een steviger rechtspositie voor het slachtoffer te realiseren in de fase waarin de straf of maatregel ten uitvoer wordt gelegd. In dit kader wordt invoering van een spreekrecht op de tbs-verlengingszitting voorgesteld voor zover het gaat om de inhoud van de bijzondere voorwaarden die aan een voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging verbonden kunnen worden. Ook worden enkele verbeteringen voorgesteld in de wettelijke regeling van de informatierechten van het slachtoffer in de fase van de tenuitvoerlegging.

Ten slotte worden in dit wetsvoorstel enige andere onderwerpen geregeld. Het gaat dan om het creëren van een wettelijke grondslag voor het toepassen van de zogeheten 'voorschotregeling' ingeval de betrokken persoon slachtoffer is van een overtreding. Tevens geef ik met dit wetsvoorstel uitvoering aan de toezegging van mijn ambtsvoorganger om een motiveringsplicht voor de opsporingsambtenaar in te voeren die besluit om de aangever geen kopie van zijn aangifte dan wel geen kopie van het proces-verbaal van zijn aangifte te verstrekken.

Deels strekt dit wetsvoorstel, zoals uit het bovenstaande al blijkt, tot uitvoering van het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' (2017-2021), waarin in algemene zin is opgenomen dat de positie van het slachtoffer in het strafproces een speerpunt blijft en tevens de invoering van de voornoemde verschijningsplicht is aangekondigd. Ook geef ik met dit wetsvoorstel uitvoering aan onderdelen van de 'Meerjarenagenda slachtofferbeleid 2018-2021', die ik uw Kamer op 22 februari jl. – op de Europese Dag van het Slachtoffer – in een brief heb gepresenteerd (Kamerstukken II 2017/18, 33552, nr. 43). Voor de goede orde merk ik op dat de voorstellen tot invoering van een verschijningsplicht en tot uitbreiding van de kring van spreekgerechtigden met de stieffamilie maatregelen betreffen die eerder in het kader van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering aan de orde zijn gesteld. Gelet op een voortvarende uitvoering van het regeerakkoord en het realiseren van deze maatregelen binnen deze kabinetsperiode vind ik het passend deze maatregelen separaat van de modernisering, en daarmee op kortere termijn, voor te stellen.

2. Verschijningsplicht

2.1 De plicht op het onderzoek ter terechtzitting te verschijnen

Dit wetsvoorstel strekt tot invoering van een plicht voor de verdachte om op het onderzoek op de terechtzitting aanwezig te zijn. Deze wettelijke verschijningsplicht beperkt zich tot de verdachte van een misdrijf dat spreekrechtwaardig is dan wel gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen en waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld. Ook is de plicht beperkt tot de verdachte die zich in voorlopige hechtenis bevindt in verband met het tenlastegelegde feit. Ik beperk de voornoemde verschijningsplicht vanwege de ernst van de strafbare feiten waarvan in deze zaken sprake is en de ernstige bezwaren die ten aanzien van genoemde gedetineerden bestaan. Ook vind ik het, zoals in het vervolg van deze toelichting zal blijken, juist in zaken waarin van het spreekrecht gebruik wordt gemaakt van belang dat de verdachte tijdens het onderzoek op de terechtzitting present is. De keuze om de verschijningsplicht tot de *gedetineerde* verdachte te beperken, is vooral ingegeven door het belang de uitvoerbaarheid en financiering van de voorgestelde regeling te waarborgen; ik voorzie dat de uitvoering en bekostiging van de voorgestelde regeling tot problemen zal leiden indien de plicht zich ook zal uitstrekken tot de verdachte die zich niet in voorlopige hechtenis bevindt. In het vervolg van deze toelichting zet ik de redenen voor deze keuze nader uiteen.

Hoewel op dit moment in het Wetboek van Strafvordering - op jeugdige verdachten na (artikel 495a Sv) - geen wettelijke verschijningsplicht is opgenomen, merk ik voorshands op dat het daarin niet volledig aan mogelijkheden ontbreekt de aanwezigheid van de verdachten af te dwingen. Zo bieden artikel 258, tweede lid, Sv en artikel 278, tweede lid, Sv aan de rechter de mogelijkheid, zowel voorafgaand als tijdens de behandeling ter terechtzitting, te bevelen dat de

verdachte bij de terechtzitting verschijnt. Bovendien kan de medebrenging van de verdachte worden gelast, met de uitvoering waarvan het openbaar ministerie en de politie zijn belast.

De genoemde bepalingen bieden weliswaar een grondslag voor het afdwingen van de verschijning van de verdachte, maar die mogelijkheden acht ik te beperkt. Juist omdat de verdachte als de centrale figuur in het strafproces kan worden aangeduid, vind ik het van belang dat voor de voormelde categorie zaken in het wetboek tot uitdrukking wordt gebracht dat diens aanwezigheid van de verdachte wordt verlangd.

In het hiernavolgende zal ik de achtergronden van mijn wens tot invoering van een verschijningsplicht nader toelichten.

2.1.1 Redenen om een verschijningsplicht in te voeren

Om meer redenen acht ik invoering van een verschijningsplicht opportuun. In de eerste plaats in relatie tot de positie van het slachtoffer. Hoewel de verdachte, in zijn hoedanigheid van procespartij, een centrale figuur in het strafproces vormt, komt ook het slachtoffer daarin, zijnde procesdeelnemer, een gewichtige plaats toe. Een voorziening die aan de erkenning van het leed van het slachtoffer uitdrukking geeft, is het spreekrecht, dat is geregeld in artikel 51e Sv.

De doelstelling van het spreekrecht is meerledig (Kamerstukken II 2001/02, 27632, nr. 5, p. 5-6). Een van de doelen is dat uitoefening van het spreekrecht kan bijdragen aan het herstel van de emotionele schade die door het misdrijf is aangericht. In het openbaar een verklaring afleggen kan sommigen helpen de gevolgen van het misdrijf geheel of gedeeltelijk te verwerken. De aanwezigheid van de verdachte kan daarbij een belangrijke rol spelen. Het is heel wel voorstelbaar dat sommige slachtoffers de verklaring die zij in het kader van het spreekrecht afleggen ook, of in het bijzonder, aan de verdachte willen adresseren en zich tijdens het uitspreken speciaal op hem willen richten. Uit het onderzoek naar het spreekrecht van Lens, Pemberton en Groenhuijsen, uit 2010, blijkt dat het communiceren van de gevolgen van het misdrijf door de ondervraagde respondenten het meest genoemd werd als motief om van het spreekrecht gebruik te maken.² Het wordt bovendien van groot belang geacht dat de verklaring daarover aan de verdachte kan worden geadresseerd.

Naast de begrijpelijke wens het spreekrecht in het bijzijn van de verdachte uit te oefenen, wordt daarmee ook een bijdrage geleverd aan de speciale preventie. Reeds bij invoering van het spreekrecht werd opgemerkt dat door het aanhoren van het slachtoffer het delictsbesef aan de kant van de verdachte wordt vergroot. Het luisteren naar de verklaring van het slachtoffer kan de verdachte inscherpen welke schade het tenlastegelegde feit heeft berokkend. Daarmee wordt het de verdachte bovendien duidelijk dat dit feit niet alleen in abstracte zin schade heeft aangericht, maar ervaart en realiseert hij zich ook dat daarbij 'mensen van vlees en bloed' zijn betrokken, die soms nog lange tijd na het plaatsvinden van het strafbaar feit de gevolgen ervan ondervinden en daarmee moeten leren omgaan. Die wetenschap kan ertoe bijdragen dat recidive wordt voorkomen.

Het kan voorkomen dat het slachtoffer niet van zijn spreekrecht gebruikmaakt, maar wel op andere wijze in het proces is betrokken, bijvoorbeeld als getuige, benadeelde partij of als aanwezige op de publieke tribune. Ook in die gevallen acht ik het in beginsel wenselijk dat de verdachte op de zitting aanwezig is. Zijn tegenwoordigheid kan ertoe bijdragen dat het slachtoffer zich serieus genomen voelt: voor wat hem in het verleden is overkomen, wordt publiekelijk - in zijn bijzijn - verantwoording afgelegd. Gevoelens van (procedurele) rechtvaardigheid kunnen daarmee recht worden gedaan.

Zoals hierboven uiteengezet is, versterkt een verschijningsplicht de functies die aan het spreekrecht zijn verbonden. Dat is niet de enige reden waarom ik de invoering daarvan wenselijk

² K.M.E. Lens e.a., *Het spreekrecht in Nederland: Een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?*, Tilburg, 2010, p. 64.

acht. Zoals ik in het vervolg nog zal toelichten, beperkt de beoogde verschijningsplicht zich tot personen die worden verdacht van ernstige zeden- of geweldsmisdrijven. Juist omdat de tenlastegelegde feiten ernstig zijn, staat in deze zaken ook voor de verdachte veel op het spel. Doorgaans worden daarin immers substantiële vrijheidsbeperkende straffen geëist, die diep kunnen ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer van de verdachte. Ik vind het in zulke zaken van belang dat een verdachte zoveel als mogelijk zelf meekrijgt wat op de terechtzitting wordt besproken en wat de uiteenlopende procesdeelnemers te berde brengen, in het bijzonder over zijn rol bij het tenlastegelegde feit. Hoewel reeds de tenlastelegging hem daarover informeert, wordt daarop eerst bij de inhoudelijke behandeling ter terechtzitting verdiepend ingegaan en vindt daarover, binnen het kader dat het huidige wetboek biedt, verdere discussie plaats. Zijn aanwezigheid verschaft de verdachte de gelegenheid nader vorm te geven aan zijn verdediging, bijvoorbeeld door in te gaan op de informatie die gedurende de zitting wordt uitgewisseld. Dit komt niet alleen het contradictoire karakter van het strafproces ten goede, maar stelt ook de rechter en officier van justitie beter in staat zich over de persoon van de verdachte een indruk te vormen en hem te ondervragen. Dat bevordert de waarheidsvinding en uiteindelijk ook de kwaliteit van de beslissing van de rechter.

Invoering van een verschijningsplicht vind ik ook voor de samenleving van belang. Het Nederlands strafprocesrecht is georganiseerd langs de lijnen van een zogeheten 'tweepartijstelsel'. Dit houdt in dat het strafproces primair wordt begrepen als een conflict tussen staat en verdachte. De staat neemt het tussen slachtoffer en verdachte ontstane conflict, dat zijn oorsprong kent in het strafbaar feit dat heeft plaatsgehad, als het ware uit handen van het slachtoffer en neemt, namens slachtoffer én samenleving, de taak op zich al dan niet tot vervolging over te gaan. Hiermee hangt samen dat door het begaan van een strafbaar feit niet alleen de individuele rechtsbelangen van het slachtoffer zijn geschaad, maar daarmee telkens ook inbreuk wordt gemaakt op het publieke belang dat is gelegen in de bescherming van de rechtsorde. Ontegenzeggelijk is daarmee aan het strafproces ook een publieke dimensie verbonden, een dimensie die maakt dat de verdachte op de terechtzitting niet alleen door de staat en het betrokken slachtoffer ter verantwoording wordt geroepen voor de feiten waarvan hij wordt beschuldigd, maar ook door de samenleving als geheel. In lijn hiermee ligt een stelsel dat in beginsel ervan uitgaat dat de verdachte op de terechtzitting aanwezig is.

Om bovenstaande redenen acht ik het niet langer wenselijk dat de verdachte, behoudens de gevallen waarin de rechter hem verplicht te verschijnen, vrij is zelf te beslissen over zijn aanwezigheid op de zitting. Een procedure op tegenspraak met een aanwezige verdachte is, juist in de hierboven bedoelde zaken, in het belang van een goede procesvoering en daarmee ook in het belang van de verdachte zelf.

Daarbij moet worden aangetekend dat een verschijningsplicht niet een coöperatieve opstelling van de verdachte tijdens het onderzoek op de terechtzitting waarborgt. In gevallen waarin de verdachte zelf niet voornemens is op de zitting te verschijnen, is het mogelijk dat de verdachte zich onwelwillend zal opstellen. In voorkomende gevallen kan het dus zo zijn dat de verdachte verplicht wordt op de zitting aanwezig te zijn, maar vervolgens geen blijk geeft van enige belangstelling in hetgeen over de zaak, meer in het bijzonder over zijn rol daarin, naar voren wordt gebracht. Bovendien kan alleen zijn aanwezigheid niet garanderen dat hij met oprechte belangstelling kennisneemt van de inhoud van de verklaring die het slachtoffer in het kader van zijn spreekrecht aflegt. Ik realiseer me dat een niet-geïnteresseerde houding van de verdachte een onprettige ervaring kan opleveren voor het slachtoffer. Tegelijk meen ik dat dit niet te voorkomen is, omdat die houding nu eenmaal niet kan worden afgedwongen. Wel zijn de laatste jaren verschillende maatregelen in werking getreden, die beogen het slachtoffer gedurende de zitting te beschermen tegen onwenselijke confrontaties met de verdachte. Zo kan het slachtoffer van de verdachte worden afgeschermd, beschikt het slachtoffer over de mogelijkheid ondersteuning te krijgen van Slachtofferhulp Nederland en kan hij zich, op gefinancierde basis, juridisch laten bijstaan. Dit pakket aan maatregelen ondersteunt en begeleidt het slachtoffer, zodat de impact van de confrontatie met de verdachte zo beperkt mogelijk is. In het vervolg van deze memorie van toelichting zal ik op deze mogelijkheden nog verder ingaan.

2.1.2 Verenigbaarheid met enkele rechtsbeginselen

De invoering van een verschijningsplicht betekent een breuk met het huidige systeem, waarin de verschijning van de verdachte immers niet zonder daartoe strekkend rechterlijk bevel kan worden afgedwongen. Waar de Code d'Instruction Criminelle (1811-1838) en het Wetboek van Strafvordering van 1838 nog duidelijk ervan uitgingen dat een proces tegen de van misdaad verdachte persoon in beginsel niet zonder de aanwezigheid van de verdachte kon plaatsvinden, liet het Wetboek van Strafvordering van 1886 dit uitgangspunt los en werd voor de eerste maal in een algemene verstekregeling voorzien, die de mogelijkheid bood de inhoudelijke behandeling voort te zetten in afwezigheid van de verdachte.³ In het Wetboek van Strafvordering van 1926 is deze regeling in grote lijnen overgenomen. Nadien is de zelfstandige positie van de verdediging in strafzaken verder versterkt. Sinds 1998 geldt een zaak waarin de verdachte zijn advocaat tot het voeren van zijn verdediging heeft gemachtigd, maar zelf afwezig blijft, als een procedure op tegenspraak (artikel 279, tweede lid, Sv).

Tegen de geschetste achtergrond kan het voorstel tot invoering van een verschijningsplicht als een gewichtige verandering in het Nederlands strafprocesrecht worden beschouwd. Dat werpt de vraag op naar de verhouding daarvan met enkele rechtsbeginselen, ten eerste met het aan de verdachte krachtens artikel 6 Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) toekomende aanwezigheidsrecht. Dit houdt in dat de verdachte recht heeft op de terechtzitting aanwezig te zijn. De vraag kan worden gesteld of dit aanwezigheidsrecht tevens een recht inhoudt *afwezig* te blijven.

Uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) wordt duidelijk dat het aanwezigheidsrecht een eerlijk proces van de verdachte beoogt te waarborgen (zie o.m. EHRM 14 februari 2017, Hokkeling t. Nederland). De achtergrond van het aanwezigheidsrecht kan worden gevonden in het belang dat de door de staat belasterde verdachte op effectieve wijze zijn verdediging vorm kan geven. Het recht beoogt in dit kader daarom juist om de aanwezigheid van de verdachte zoveel als mogelijk te garanderen. Om die reden rust op staten een verplichting de verdachte in de gelegenheid te stellen op de zitting aanwezig te zijn. Vertaald naar het Nederlandse strafproces is dat onder meer terug te zien in de plicht van de rechter om, indien de verdachte niet verschijnt, de geldigheid van de uitreiking van de dagvaarding te onderzoeken (artikel 278, eerste lid, Sv). Ook bij een eventueel verzoek om aanhouding van de zaak met het oog op de mogelijkheid om de terechtzitting bij te wonen, zal de rechter bij het nemen van zijn beslissing steeds nadrukkelijk het aanwezigheidsrecht moeten betrekken (HR 16 januari 1999, ECLI:NL:HR:1999:ZD1314). Het aanwezigheidsrecht heeft recent nog eens op krachtige wijze uitdrukking gevonden in de Richtlijn (EU) 2016/343 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2016 betreffende de versterking van bepaalde aspecten van het vermoeden van onschuld en van het recht om in strafprocedures bij de terechtzitting aanwezig te zijn (PbEU 2016, L 65/1), meer in het bijzonder in artikel 8 van deze richtlijn.

De rechtspraak van het EHRM noch de voormelde Richtlijn wijzen erop dat het aanwezigheidsrecht van de verdachte een 'recht op afwezigheid' inhoudt of impliceert. Zo'n recht kan ook anderszins niet aan het internationaal of Europees recht worden ontleend. Bovendien biedt artikel 5, eerste lid, onder c, EVRM een expliciete grondslag voor de vrijheidsbeneming van de verdachte *teneinde* hem voor de bevoegde rechterlijke instantie te leiden. Als aan de in artikel 5 EVRM opgenomen voorwaarden is voldaan, biedt dit onderdeel dus nadrukkelijk de mogelijkheid om de verdachte tot aanwezigheid op het onderzoek ter terechtzitting te verplichten.⁴

³ Daarover uitgebreid H.M.E. Laméris-Tebbenhof Rijnenberg, 'Berechting in aanwezigheid en betekening van de dagvaarding', in: & M.S. Groenhuijsen & G. Knigge (red.), Het onderzoek ter zitting. Eerste interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen 1999, p. 91-127.

⁴ Zie ook G. Knigge, 'De strafvordering in het geding', Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1994, p. 60-64.

In het licht van het aan de verdachte toekomende procedurele recht om voor onschuldig te worden gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan (*praesumptio innocentiae*), is het volgende van belang. Uit dit beginsel vloeit onder meer voort dat de verdachte een zwijgrecht toekomt en eveneens dat hij het recht heeft zichzelf niet te belasten (het *nemo tenetur*-beginsel). Indien de verdachte verplicht is op de zitting aanwezig te zijn, geldt onverkort dat hij zich op deze rechten kan beroepen. Ik hecht eraan op deze plek te benadrukken dat een verschijningsplicht daaraan geenszins afdoet. De verdachte is verplicht aanwezig, maar afgezien daarvan kan niets van hem worden afgedwongen of verwacht. De regie over zijn processtrategie blijft met andere woorden volledig bij de verdachte zelf liggen.

Ook in meer algemene zin acht ik de voorgestelde maatregel niet met de onschuldpresumptie in strijd. Het belangrijke procesbeginsel dat voorschrijft dat de voorzitter noch een van de rechters op de terechtzitting blijkt geeft van enige overtuiging omtrent schuld of onschuld van de verdachte – dat is verwoord in artikel 271, tweede lid, Sv – geldt onverkort in gevallen waarin hij wordt verplicht op de zitting aanwezig te zijn. Dat de verdachte in voorkomende gevallen wordt verplicht te verschijnen, drukt anders gezegd op geen enkele wijze een opvatting over of vooronderstelling met betrekking tot diens schuld of onschuld uit.

2.1.3 Verdachten voor wie een verschijningsplicht geldt

De verschijningsplicht die in dit wetsvoorstel is geregeld geldt voor een beperkte categorie verdachten. De aanwezigheid van de verdachte is mijns inziens, gelet op de aard van de feiten, in het bijzonder van belang in zaken waarin ernstige zeden- of geweldsmisdrijven zijn tenlastegelegd. Vandaar dat ik voorstel deze plicht uitsluitend te laten zien op de persoon die wordt verdacht van een misdrijf dat is gericht tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen en waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld. De terminologie die hierbij is gehanteerd zoekt, omwille van de systematiek, aansluiting bij artikel 38z, eerste lid, onder b, Sr. Gelet op de redenen die ik in paragraaf 2.1.1 heb uiteengezet, acht ik het tevens wenselijk de verschijningsplicht te laten gelden in zaken waarin het slachtoffer het spreekrecht kan uitoefenen. De 'spreekrechtwaardige delicten' zijn opgesomd in artikel 51e, eerste lid, Sv.

Naast een beperking op delictsniveau blijft de verschijningsplicht tevens beperkt tot de verdachte die zich in voorlopige hechtenis bevindt in verband met het tenlastegelegde feit. Ten aanzien van deze categorie verdachten geldt - verdachten van een terroristisch misdrijf daargelaten - dat per definitie sprake is van uit feiten en omstandigheden voortvloeiende ernstige bezwaren. De verschijning van deze groep verdachten acht ik om die reden in het bijzonder van belang. Daarnaast is deze beperking ook ingegeven door meer praktische en financiële overwegingen: het voorstel zou onevenredige logistieke en financiële consequenties met zich brengen indien de verschijningsplicht zich ook zou uitstrekken tot de niet-gedetineerde verdachte. Te denken valt in het bijzonder aan de verdachte die geen vaste woon- of verblijfplaats heeft of die zich buiten Nederland bevindt.

2.1.4 De verschijningsplicht in relatie tot het slachtoffer

Zoals ik hierboven reeds uiteengezet heb, en ook in het regeerakkoord is opgenomen, is een verschijningsplicht onder meer van belang opdat spreekgerechtigden in het bijzijn van de verdachte hun verklaring kunnen afleggen. Sommige slachtoffers hebben er behoefte aan om die verklaring in het bijzonder aan de verdachte te adresseren en die kans moet hen geboden worden.

Uiteraard kan zich ook de situatie voordoen waarin het slachtoffer geen prijs stelt op de aanwezigheid van de verdachte. Gelet op het fundamentele, aan de verdachte toekomende recht op aanwezigheid kan de wens van het slachtoffer hier niet doorslaggevend zijn. Zoals ik hierboven al kort aanstipte, bestaan in deze gevallen wel mogelijkheden om het contact tussen verdachte en slachtoffer tijdens het onderzoek ter zitting te vermijden. In de concrete zaak zal telkens worden geïnventariseerd wat de wensen van het slachtoffer zijn en welke maatregelen kunnen worden genomen om daaraan gehoor te geven. Zo bepaalt artikel 12 van het Besluit slachtoffers van

strafbare feiten (Stb. 2016, 310) dat tijdens het onderzoek ter terechtzitting het slachtoffer kan worden gehoord zonder daarbij fysiek aanwezig te zijn, bijvoorbeeld door toepassing van videoconferentie, waartoe artikelen 78a Sr en artikel 131a Sv de grondslag verzorgen. Het slachtoffer dat niet wenst op de zitting met de verdachte in aanraking te komen, kan ook gebruik maken van de mogelijkheid een schriftelijke slachtofferverklaring (SSV) op te stellen, al dan niet gepaard gaand met een verzoek aan de officier van justitie om die verklaring aan het dossier toe te voegen (artikel 51b, tweede lid, Sv). Daarnaast kan per zaak maatwerk worden geleverd. Indien een slachtoffer oogcontact met de verdachte wil vermijden, kan daarmee rekening worden gehouden bij het toewijzen van een plek in de rechtszaal. Zo kan bijvoorbeeld door het plaatsen van schotten worden voorkomen dat het slachtoffer de verdachte ziet.

De situatie kan zich voordoen dat de verdachte, ondanks het bestaan van de plicht daartoe, niet op de zitting verschijnt. Om die reden stel ik voor in de wet een bepaling op te nemen die de rechter in deze situaties de ruimte geeft om het onderzoek uit te stellen en de medebrenging van de verdachte te gelasten. Doen zich bijzondere omstandigheden voor, dan kan de rechter evenwel van een bevel tot medebrenging afzien. In deze situatie weegt de rechtbank de aan de orde zijnde belangen van de procespartijen- en deelnemers tegen elkaar af. Met de nadrukkelijke wens van het slachtoffer om in het geheel niet met de verdachte te worden geconfronteerd kan bij het nemen van deze beslissing rekening worden gehouden. Op deze mogelijkheid zal ik in het artikelsgewijs deel nader ingaan.

2.2 De plicht tijdens de uitspraakzitting te verschijnen

2.2.1 Wettelijke verschijningsplicht

Dit wetsvoorstel strekt tot invoering van een verschijningsplicht voor de verdachte bij de uitspraakzitting. Die verplichting geldt voor de verdachte die ook verplicht is bij de behandeling van zijn zaak op het onderzoek ter terechtzitting aanwezig te zijn (paragraaf 2.1).

Het laten uitstrekken van de verschijningsplicht tot de uitspraakzitting is in de eerste plaats wenselijk vanuit het perspectief van norminscherping. Totdat het vonnis wordt uitgesproken behoort de rechter zich uiteraard onpartijdig en neutraal op te stellen, maar de uitspraak van het vonnis is het eerste moment waarop hij – in geval van een veroordeling – blijf kan geven van de (maatschappelijke) afkeuring van de normschending. De in het openbaar rechtstreeks aan de verdachte in persoon geadresseerde veroordeling kan worden gezien als het sluitstuk van openbare rechtspleging ('Justice must be seen to be done'). Bovendien kan het vanuit het perspectief van genoegdoening en verwerking wenselijk zijn dat het slachtoffer ziet dat de verdachte in het openbaar aanhoort wat hem wordt verweten en welke straf hem daarvoor wordt opgelegd. Dat de verdachte daarbij aanwezig is, kan bovendien bijdragen aan vergroting van het gezag van de rechterlijke uitspraak. In het geval een zware gevangenisstraf wordt opgelegd gaat het bovendien om een beslissing die diep ingrijpt in het leven van de verdachte. Niet zelden ook rijzen tijdens de terechtzitting complexe vragen ten aanzien van het bewijs. Volgt in dergelijke zaken een veroordeling, dan kan aan de verdachte in persoon worden uitgelegd welke selectie en waardering door de rechtbank ten aanzien van het bewijs is toegepast. Ook als een vrijspraak volgt, kan het van belang zijn dat de verdachte bij het uitspreken daarvan aanwezig is. Dat zal in het bijzonder gelden indien de zaak veel maatschappelijke aandacht heeft gehad.

2.2.2 Bevel medebrenging bij uitspraakzittingen

Naast een verschijningsplicht acht ik het ook wenselijk om in de wet een expliciete bevoegdheid op te nemen die de rechtbank in staat stelt de verschijning van de verdachte bij de uitspraakzitting te bevelen dan wel diens medebrenging te gelasten. Deze bevoegdheid geldt alle zaken, ook die waarin niet sprake is van een verschijningsplichtige verdachte.

De bevoegdheid van de rechtbank om ten aanzien van de uitspraakzitting een bevel medebrenging af te geven, kan thans reeds aan de systematiek van de wet worden ontleend en is ook recent nog bevestigd door de Hoge Raad in zijn arrest van 20 februari 2018 (HR 20 februari 2018,

ECLI:NL:HR:2018:237, r.o. 3.3). Vanuit het oogpunt van rechtszekerheid acht ik het passend dit recht te codificeren. Dit wetsvoorstel strekt dan ook tot opnemng van deze bevoegdheid in het wetboek.

Van deze bevoegdheid kan de rechtbank gebruik maken indien zij dat wenselijk acht. Hier wordt eenzelfde, ruim criterium gehanteerd als bij de soortgelijke bevoegdheden die gelden ten aanzien van het onderzoek ter terechtzitting. De invulling ervan ligt anders. Het bevel medebrenging ten aanzien van het onderzoek ter terechtzitting is immers primair bedoeld om de rechtbank de mogelijkheid te geven zich een eigen indruk omtrent de persoon van de verdachte te vormen, met het oog op de beslissingen die zij in het kader van artikel 348 en 350 Sv zal moeten nemen. In het kader van de uitspraakzitting geldt deze reden niet. De wenselijkheid van zijn aanwezigheid zal de rechtbank dan ook moeten baseren op andere overwegingen. Hierbij kan worden gedacht aan het belang van norminscherping aan de kant van de verdachte. Deze bepaling komt dan – in geval van een veroordeling – ten goede aan de normdemonstratie door de rechter. Ook kan de rechtbank het wenselijk achten de overwegingen die zij aan haar uitspraak ten grondslag heeft gelegd in persoon aan de verdachte toe te lichten, bijvoorbeeld in geval van een complexe of langlopende zaak waarin moeilijke bewijskwesies zijn gerezen.

3. Aanvullingen ten aanzien van het spreekrecht op de terechtzitting

De regeling van het spreekrecht is de afgelopen jaren enkele malen verruimd. Zo is in 2012 de kring van spreekgerechtigden aanzienlijk uitgebreid. Ook zijn in 2016 de beperkingen die aan de inhoud van het spreekrecht waren gesteld, komen te vervallen. Ondanks de recente initiatieven is mij gebleken van enige beperkingen rondom de regeling van het spreekrecht zoals die momenteel in het wetboek is opgenomen. Zo behoren leden van de stieffamilie in het algemeen nog niet tot de kring van wettelijk spreekgerechtigden, hoewel ervaringen uit de rechtspraak wel degelijk laten zien dat hieraan behoefte bestaat. Naast een uitbreiding van de kring van spreekgerechtigden, stel ik in dit wetsvoorstel ook voor om in de wet duidelijk vast te leggen op welk moment tijdens het onderzoek ter terechtzitting door het slachtoffer van zijn spreekrecht gebruik kan worden gemaakt. Dat de wet daarover momenteel geen duidelijkheid biedt, vind ik onwenselijk omdat slachtoffers daardoor voorafgaand aan de zitting geen uitsluitel hebben over de vraag wanneer zij precies door de rechter in de gelegenheid worden gesteld om hun spreekrecht uit te oefenen. Ook voor de overige procesdeelnemers is het van belang dat hierover duidelijkheid wordt geschept.

3.1 Uitbreiding kring van wettelijk spreekgerechtigden

De laatste jaren is vanuit uw Kamer bij herhaling aandacht gevraagd voor de positie van de stieffamilie bij het uitoefenen van het spreekrecht op de terechtzitting (zie onder meer het gewijzigd amendement van de leden Swinkels en Bergkamp, Kamerstukken II 2015/16, 34236, nr. 21). Naar aanleiding daarvan heeft mijn ambtsvoorganger toegezegd spreekrecht voor stieffamilieleden in de wet op te willen nemen en dit in het kader van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering te regelen (Kamerstukken II 2016/17, 34236, nr. 24). Gelet op het belang ervan acht ik het geëigend deze uitbreiding sneller te realiseren.

Momenteel vallen stieffamilieleden van een overleden slachtoffer nog niet onder de wettelijk aangeduide kring van spreekgerechtigden, zoals die is neergelegd in artikel 51e Sv. Die situatie doet geen recht aan het feit dat in de huidige maatschappij steeds meer kinderen opgroeien in een samengesteld gezin. Soms worden kinderen al vanaf jonge leeftijd grootgebracht door opvoeders die geen bloedverwanten zijn, maar wel degelijk een nauwe band met het kind hebben en het kind verzorgen en opvoeden. De praktijk van uiteenlopende opvoedingsconstellaties is laatstelijk ook door de Staatscommissie Herijking ouderschap onderzocht en erkend.⁵ Hieruit blijkt de noodzaak

⁵ *Kind en ouders in de 21ste eeuw*. Rapport van de Staatscommissie Herijking ouderschap (2016), p. 146-148

om verzorgers en opvoeders anders dan bloedverwanten de mogelijkheid te geven om gebruik te maken van het spreekrecht.

Dat de stieffamilie thans niet tot de kring van wettelijk spreekgerechtigden behoort, vind ik dan ook onwenselijk. Ook past deze stand van zaken niet bij de wettelijke verplichtingen die in het civiele recht aan de stiefouder worden opgelegd. Te denken valt bijvoorbeeld aan de onderhoudsverplichting; ingevolge artikel 1:395 BW is de stiefouder verplicht om levensonderhoud te verstrekken aan de tot zijn gezin behorende minderjarige kinderen van zijn echtgenoot of geregistreerde partner. Krachtens artikel 1:395a, tweede lid, BW geldt deze verplichting ook in het geval het kind de leeftijd van eenentwintig jaar nog niet heeft bereikt en strekt die zich bovendien uit tot de kosten van de studie.

Om tot een uitbreiding van de kring van wettelijk spreekgerechtigden te komen, voorziet dit wetsvoorstel in een aanvulling op het huidige artikel 51e Sv. Ik heb daarbij het oog gehad op een brede regeling, die niet alleen de stiefouders, maar ook de overige stieffamilieleden – stiefbroers en -zussen – als spreekgerechtigde toelaat. Om de stieffamilie tot deze kring te laten behoren, wordt aansluiting gezocht bij de terminologie die reeds in artikel 51e, derde lid, Sv wordt gebezigd. Tot de kring van wettelijk spreekgerechtigden zullen, indien dit wetsvoorstel tot wet wordt verheven, ook behoren:

- a) personen die het overleden slachtoffer als behorende tot hun gezin hebben verzorgd en opgevoed en in een nauwe persoonlijke betrekking tot het slachtoffer hebben gestaan, en;*
- b) personen die deel hebben uitgemaakt van het gezin waartoe het overleden slachtoffer behoorde en in een nauwe persoonlijke betrekking tot het slachtoffer hebben gestaan.*

De voorgestelde definitie strekt zich verder uit dan stieffamilieleden alleen: de kring van wettelijk spreekgerechtigden zal met dit wetsvoorstel immers worden uitgebreid tot eenieder die onder de onder a en b genoemde definities valt. Naast de stieffamilieleden kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de leden van het pleeggezin waarvan het slachtoffer deel heeft uitgemaakt. Ik vind het onwenselijk als deze groep buiten een nieuwe, wettelijke definitie zou vallen, omdat de argumenten om de kring van spreekgerechtigden met de stieffamilie uit te breiden op deze groep van overeenkomstige toepassing zijn.

Hoewel de figuur van de 'stiefouder' niet expliciet in de wet is geregeld bepalen de voornoemde civiele bepalingen, dat de stiefouder uitsluitend verplicht is in het onderhoud van de tot zijn gezin behorende kinderen (tot 21 jaar) te voorzien voor zover hij met de ouder van die kinderen is getrouwd of een geregistreerd partnerschap heeft afgesloten. In de bedoelde artikelen wordt dus ervan uitgegaan dat de ouder van het kind en de stiefouder gehuwd zijn of een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan. Bij de onderhavige uitbreiding van de kring van wettelijk spreekgerechtigden wordt deze eis niet gesteld. Bewust heb ik ruimte willen openlaten voor die situaties waarin de stiefouder weliswaar bij de juridische ouder van het kind inwoont, maar niet met hem of haar getrouwd is of een geregistreerd partnerschap heeft afgesloten. Voor deze personen geldt uiteraard wel dat zij het overleden slachtoffer als behorende tot hun gezin moeten hebben verzorgd en opgevoed en dat zij in een nauwe persoonlijke betrekking tot het slachtoffer hebben gestaan.

Om in aanmerking te komen voor het uitoefenen van het spreekrecht dienen stieffamilieleden en de overige, onder de onder a en b genoemde criteria vallende personen in het algemeen zelf de officier van justitie in kennis te stellen (artikel 51e, eerste lid, laatste volzin, Sv). Indien evenwel uit het opsporingsonderzoek genoegzaam is gebleken, of uit het aan de betreffende strafzaak onderliggende dossier genoegzaam blijkt dat het overleden slachtoffer in de voornoemde gezinssituaties heeft samengeleefd, informeert de officier van justitie de betrokken personen over het kunnen uitoefenen van het spreekrecht en verzoekt hij hen hun wens daaromtrent kenbaar te maken. Ten aanzien van de uitoefening van het spreekrecht door reeds tot de kring van wettelijk spreekgerechtigden behorende personen is dit al staande praktijk. Indien de betrokken personen

op de terechtzitting van het spreekrecht gebruik wensen te maken, worden zij daartoe krachtens artikel 260, tweede lid, Sv schriftelijk opgeroepen door de officier van justitie.

3.2 Een vast moment waarop het spreekrecht kan worden uitgeoefend

In de wet is momenteel niet expliciet vastgelegd wanneer de spreekgerechtigde tijdens het onderzoek ter terechtzitting van zijn spreekrecht gebruik kan maken. De praktijk gaat hiermee, zo is mij gebleken, verschillend om. Dat vind ik een onwenselijke situatie. Het afleggen van een verklaring kan voor de spreekgerechtigde een belastende gebeurtenis zijn. Daarom acht ik het van belang dat – voorafgaand aan de zitting – duidelijk is wanneer de spreekgerechtigde zijn verklaring kan afleggen. Ook met het oog op de orde op en het verloop van de terechtzitting moet de wet daarover zekerheid bieden.

Het ligt voor de hand een bepaling te dien aanzien op te nemen in de Eerste Afdeling van Titel VI uit het Tweede Boek, waarin immers het onderzoek op de terechtzitting centraal staat. Ik stel voor het huidige artikel 311, eerste lid, Sv zo te wijzigen dat daarin expliciet wordt opgenomen dat de officier van justitie het woord voert nadat de ondervraging van de verdachte heeft plaatsgehad, de aanwezige getuigen en deskundigen zijn gehoord en het spreekrecht als bedoeld in artikel 51e Sv is uitgeoefend. Gebruikmaking van het spreekrecht geschiedt dan dus voorafgaand aan het moment dat de officier van justitie zijn requisitoir voordraagt.

Met de voorgestelde wijziging wordt aansluiting gezocht bij de thans in het wetboek gehanteerde systematiek, waarbinnen de bepalingen over het spreekrecht in de Eerste Afdeling van Titel VI zijn gepositioneerd voorafgaand aan de regeling omtrent, onder meer, het requisitoir (zie ook Hof Den Bosch 31 maart 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1417). Ook doet die het meeste recht aan het uitgangspunt dat het slachtoffer in het strafproces procesdeelnemer is, geen procespartij.

De uitoefening van het spreekrecht op juist dit moment acht ik voorts wenselijk aangezien de officier van justitie op deze manier in staat wordt gesteld met de door de spreekgerechtigde in zijn verklaring naar voren gebrachte punten rekening te houden in zijn requisitoir. Bovendien zorgt dit ervoor dat de spreekgerechtigde relatief snel op de zitting aan het woord komt, zodat hij met het afleggen van zijn verklaring niet onnodig lang hoeft te wachten.

Overigens zie ik in de praktijk dat soms de behoefte bestaat om ook na repliek en dupliek (artikel 311, tweede en derde lid, Sv) terug te komen op hetgeen in het kader van het spreekrecht naar voren is gebracht. Om aan die wens tegemoet te komen, doe ik het voorstel om artikel 311, vijfde lid, te wijzigen. Daarin is thans onder meer de bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank opgenomen om, na het laatste woord van de verdachte, nieuwe vragen te stellen aan de verdachte, getuigen of deskundigen. In de voorgestelde bepaling neem ik op dat deze nieuwe vragen ook kunnen worden gesteld aan de spreekgerechtigde. Maakt de voorzitter van deze mogelijkheid gebruik, dan geldt overigens dat de verdachte opnieuw de gelegenheid moet worden geboden het laatste te spreken (artikel 311, vierde lid, Sv).

4. Versterking van de positie van het slachtoffer in de tenuitvoerleggingsfase

Het onderhavige wetsvoorstel beoogt niet alleen in een versterking van de positie van het slachtoffer in de opsporings-, vervolgings-, en berechtingsfase te voorzien, maar die positie ook te verstevigen in de fase van de tenuitvoerlegging van de straf of maatregel. Daartoe wordt voorgesteld een spreekrecht in te voeren tijdens de tbs-verlengingszitting. Ook bevat het voorstel enkele verbeteringen op het terrein van de informatievoorziening aan slachtoffers.

4.1 Spreekrecht tijdens de tbs-verlengingszitting

Tijdens de tbs-verlengingszitting staat de vraag centraal of de tbs-maatregel die aan de ter beschikking gestelde is opgelegd moet worden verlengd. De rechter oordeelt over de noodzaak tot

voortzetting van de tbs-maatregel op basis van de aanwezige stoornis, het daaruit voortvloeiende recidiverisico en het verloop van de behandeling. Indien tbs met verpleging van overheidswege is opgelegd, kan bovendien tijdens deze zitting worden gesproken over het onder voorwaarden beëindigen van de verpleging: de 'voorwaardelijke beëindiging'. Die kan door de ter beschikking gestelde of diens raadsman worden verzocht of door de officier van justitie worden gevorderd. Ook kan de rechter ambtshalve tot de voorwaardelijke beëindiging overgaan.

De laatste jaren is veel gedaan om de positie van het slachtoffer rondom de tbs-verlengingszitting te verbeteren. Mijn ambtsvoorganger heeft bij brief van 30 juni 2017 (Kamerstukken II 2017/18, 33552, nr. 28) nieuw beleid aangekondigd dat het openbaar ministerie instrueert meer met de belangen van het slachtoffer rekening te houden bij de voorbereiding van de tbs-verlengingszitting. Zo is in de brief beschreven dat het openbaar ministerie, voorafgaand aan de zitting, de behoeften en wensen van slachtoffers en nabestaanden zal inventariseren met betrekking tot eventuele bijzondere voorwaarden die aan de beëindiging van de verpleging van overheidswege kunnen worden verbonden. Omtrent de wijze waarop en de voorwaarden waaronder de terugkeer van de ter beschikking gestelde in het maatschappelijk verkeer zou kunnen geschieden, wordt de rechter ook geadviseerd door de reclassering. Bij de vordering tot voorwaardelijke beëindiging houdt het openbaar ministerie zowel rekening met dit reclasseringsadvies als met de belangen en de wensen van het slachtoffer.

Vanuit uw Kamer is bij verschillende gelegenheden de wens geuit een spreekrecht tijdens deze zitting mogelijk te maken (zie o.a. Kamerstukken II 2015/16, 34082, nr. 12 en Kamerstukken II 2017/18, 33552, nr. 39). Ook is dit punt onder de aandacht gebracht in een publicatie van de Vereniging Ouders van een Vermoord Kind (VOVK), die aan de orde is gekomen tijdens een plenair debat met uw Kamer op 14 maart 2018 (Handelingen II 2017/18, 61, nr. 7). In aanvulling op de eerder genomen maatregelen acht ik het nodig om de positie van het slachtoffer verder te versterken en daarom voer ik voor het slachtoffer op de tbs-verlengingszitting een spreekrecht in. Dit spreekrecht dient uitsluitend betrekking te hebben op de inhoud van de bijzondere voorwaarden die aan de beëindiging van de verpleging van overheidswege kunnen worden verbonden. Daarmee geef ik uitvoering aan een toezegging die ik recent heb gedaan in de Meerjarenagenda slachtofferbeleid 2018-2021. De maatregel borduurt voort op de voorzieningen die hierboven al werden genoemd, maar voegt daaraan voor het slachtoffer de mogelijkheid toe om zich over de inhoud van de bijzondere voorwaarden zelf uit te laten op de tbs-verlengingszitting. Het bedoelde spreekrecht strekt zich uit tot alle zittingen waarop de voorwaardelijke beëindiging aan de orde kan komen. Hieronder valt bijvoorbeeld ook de zitting waarop over de verlenging van een voorwaardelijke beëindiging wordt gesproken.

Het voorgestelde spreekrecht drukt uit dat het slachtoffer en zijn wensen in deze procedure nadrukkelijk aandacht krijgen. Het doet bovendien recht aan het feit dat die voorwaarden direct van invloed kunnen zijn op het welbevinden van het slachtoffer. Zo kan een gebieds- of contactverbod, mogelijke voorwaarden die aan de voorwaardelijke beëindiging kunnen worden verbonden, van groot belang zijn om onwenselijke confrontaties tussen het slachtoffer en de ter beschikking gestelde te voorkomen bij de terugkeer van laatstgenoemde in de maatschappij. Invoering van een spreekrecht over de op te leggen bijzondere voorwaarden kan voorts in het belang zijn van de kwaliteit van de rechterlijke beslissing hieromtrent. Het is daarbij zaak dat de rechter zo compleet en onmiddellijk mogelijk wordt geïnformeerd over de verschillende belangen die een rol kunnen spelen.

De voorgestelde regeling waarbij het slachtoffer zich kan uitlaten over te stellen bijzondere voorwaarden is in lijn met het eigensoortige karakter van de tbs-verlengingszitting. In beginsel staat daarop de vraag centraal of de opgelegde tbs-maatregel moet worden verlengd. Binnen deze procedure gaat vooral aandacht uit naar de persoon van de ter beschikking gestelde, zijn behandeling, de aan- of afwezigheid van een stoornis en de inschatting van het gevaar dat hij recidiveert. Dit zijn alle vragen waarover een spreekrecht van het slachtoffer zich niet uitstrekt. De impact van het door de ter beschikking gestelde begane strafbaar feit op het slachtoffer is immers niet een factor waarmee de rechter bij de beoordeling van de verlenging van de tbs-maatregel

rekening houdt. Zou een spreekrecht zich over andere zaken uitstrekken dan de bijzondere voorwaarden die aan de beëindiging van de verpleging van overheidswege kunnen worden verbonden, dan zouden de verwachtingen die het slachtoffer van het uitoefenen daarvan zou hebben niet waargemaakt kunnen worden. Daarmee zou een dergelijk recht eerder afbreuk doen aan het herstel van het slachtoffer dan daaraan bijdragen. Dit laat onverlet dat het slachtoffer het verzoek om de bijzondere voorwaarde kan toelichten, bijvoorbeeld door te wijzen op de gevolgen van het strafbare feit.

Het hierboven genoemde spreekrecht beoog ik te regelen in artikel 509s Sv, dat gaat over het onderzoek inzake de verlenging van de terbeschikkingstelling. Voorgesteld wordt een nieuw lid in te voegen, dat de grondslag vormt voor het voornoemde spreekrecht nadat de ter beschikking gestelde door de rechtbank is gehoord. Naast het slachtoffer stel ik voor dat dit spreekrecht ook kan worden uitgeoefend door de personen als bedoeld in artikel 51e, derde, vierde, zevende en achtste lid Sv. Het betreft hier immers situaties waarin het spreekrecht met goede redenen door een ander dan het slachtoffer zelf kan worden uitgeoefend. Bovendien acht ik het wenselijk dat een stieffamilielid van een overleden slachtoffer, dat ik tot de kring van wettelijk spreekgerechtigden wil laten behoren, ook in staat wordt gesteld van dit spreekrecht gebruik te maken.

Bij meergenoemde brief van 30 juni 2017 heeft mijn ambtsvoorganger enkele maatregelen aangekondigd die zien op de informatievoorziening aan het slachtoffer rondom de tbs-verlengingszitting. Van die maatregelen maakt deel uit dat, voorafgaand aan de zitting, door de officier van justitie de behoeften en wensen van slachtoffers en nabestaanden worden geïnventariseerd ten aanzien van eventueel op te leggen voorwaarden indien de dwangverpleging voorwaardelijk wordt beëindigd. Binnen dit kader kan de officier van justitie het slachtoffer voorts informeren over de mogelijkheid tot het uitoefenen van het spreekrecht. Het slachtoffer dient zelf aan te geven of hij hiervan gebruik wenst te maken. De officier van justitie is verantwoordelijk voor de schriftelijke oproeping van personen die hebben aangegeven van hun spreekrecht gebruik te willen maken. Indien dit voorstel tot wet wordt verheven, zal ik erop toezien dat dit proces door middel van flankerend beleid zal worden geïmplementeerd en uitgevoerd.

Desgewenst kan de spreekgerechtigde gebruik maken van de mogelijkheid om een schriftelijke verklaring bij de officier van justitie in te leveren. De verklaring beperkt zich, evenals het spreekrecht, tot de bijzondere voorwaarden die aan de voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging kunnen worden verbonden. Hierdoor wordt spreekgerechtigden die niet wensen te spreken een mogelijkheid geboden hun opvattingen op de zitting naar voren te laten komen.

4.2 Informatierechten in de tenuitvoerleggingsfase

De Wet van 8 maart 2017, houdende implementatie van Richtlijn (EU) 2012/29 van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ (PbEU 2012, L 315) strekte tot vaststelling van de rechten van slachtoffers in de fase van de opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten. Bij die implementatie is – om te voorkomen dat sprake zou zijn van een zogeheten ‘nationale kop’ – de fase van de tenuitvoerlegging niet betrokken. Omdat ook in deze fase wordt gehecht aan de rechten van slachtoffers voorziet dit wetsvoorstel in een duidelijke, wettelijke basis voor het recht van het slachtoffer om ook over de tenuitvoerleggingsfase te worden geïnformeerd. Daarmee zoekt die bepaling aansluiting bij het reeds op dit thema gevoerde beleid door het openbaar ministerie. De voorgestelde wijzigingen zijn reeds aangekondigd in de memorie van toelichting bij het implementatiewetsvoorstel van de genoemde Richtlijn (zie Kamerstukken II 2014/15, 34236, nr. 3, p. 14). Alle strekken zij ertoe de positie van het slachtoffer in de fase van de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke beslissingen te versterken. In het artikelsgewijs deel worden de wijzigingen nader toegelicht.

5. Overige onderwerpen

5.1 Motiveringsplicht bij het niet-verstrekken van een kopie van de aangifte

In artikel 163 Sv is de wijze van aangifte doen geregeld. Uitgangspunt van deze regeling is dat de aangever een kopie van de door hem gedane aangifte ontvangt dan wel een kopie van het proces-verbaal van aangifte, ook als hij hier niet om verzoekt. Deze hoofdregel is opgenomen in het vijfde lid. Daarvan kan ingevolge het zesde lid slechts worden afgeweken indien het belang van het onderzoek dit vergt; de praktijk laat zien dat hiervan voornamelijk sprake is in zaken waarin het gaat om seksueel of huiselijk geweld. Het zesde lid schrijft voor dat de aangever in die gevallen wel een schriftelijke bevestiging van zijn aangifte ontvangt. Momenteel is in de wet niet opgenomen dat de opsporingsambtenaar in een toelichting moet voorzien indien hij besluit krachtens het zesde lid geen kopie van de aangifte dan wel geen kopie van het proces-verbaal van aangifte te verstrekken. Aangezien het hier een uitzondering betreft op een belangrijke strafvorderlijke hoofdregel acht ik die situatie onwenselijk. Om die reden strekt dit wetsvoorstel ertoe een motiveringsplicht in te voeren voor de opsporingsambtenaar die op grond van het zesde lid besluit de aangever geen kopie van de aangifte dan wel geen kopie van het proces-verbaal van aangifte te verstrekken. Hiermee geef ik uitvoering aan een eerdere, door mijn ambtsvoorganger gedane toezegging (Kamerstukken II 2014/15, 34236, nr. 3, p. 76-77).

De motiveringsplicht houdt in dat de opsporingsambtenaar die op grond van het zesde lid besluit de aangever niet een kopie van de aangifte of een kopie van het proces-verbaal van aangifte te verstrekken, in het bijzonder de redenen opgeeft die tot het niet-verstrekken aanleiding hebben gegeven. In dit kader volstaat het niet om slechts te wijzen op het belang van het onderzoek, het criterium dat reeds in het zesde lid is opgenomen. De weigering zal meer specifiek van argumenten moeten worden voorzien die zijn toegespitst op de belangen die in de concrete zaak met de niet-verstrekking gediend zijn: daarop duidt het criterium van de 'bijzondere redenen', dat in de voorgestelde wettekst is opgenomen. De motivering wordt opgenomen in de schriftelijke bevestiging als bedoeld in het zesde lid.

5.2 Uitbreiding voorschotregeling

In artikel 36f Sr is de regeling over de schadevergoedingsmaatregel opgenomen. Is sprake van een dergelijke maatregel, dan ontstaat voor de veroordeelde een betalingsverplichting aan de staat, die vervolgens zorg draagt voor uitbetaling van het bedrag aan het slachtoffer of diens nabestaanden. Indien de veroordeelde voor een misdrijf niet of niet volledig binnen acht maanden na het onherroepelijk worden van het vonnis of arrest heeft betaald, keert de staat het resterende bedrag aan het slachtoffer uit mits aan de voorwaarden uit het zevende lid van artikel 36f is voldaan. Laatstgenoemde voorziening wordt wel de 'voorschotregeling' genoemd.

Thans beperkt deze voorschotregeling zich tot zaken waarin sprake is geweest van een misdrijf. Vanuit uw Kamer is bepleit ook overtredingen onder het bereik van deze regeling te laten vallen. Het gaat om een kleine groep met relatief lage schadevergoedingen, die naar verwachting vrijwel volledig geïnd kunnen worden. Na onderzoek is gebleken dat deze groep slachtoffers sinds de uitbreiding van de voorschotregeling in 2016 in de praktijk al een voorschot ontvangt van het CJIB, om pragmatische redenen; het zou namelijk voor het CJIB tot aanzienlijke kosten leiden als misdrijfzaken zouden moeten worden geselecteerd.

De wet biedt strikt genomen geen basis om ook overtredingen onder het bereik van de voorschotregeling te laten vallen. De ontstane praktijk wil ik evenwel handhaven. Dit voorstel ziet erop daarvoor een expliciete wettelijke basis te creëren. Daartoe wordt in artikel 36f, zevende lid, Sr het woord 'misdrijf' vervangen door het woord 'strafbaar feit'.

6. Uitvoeringsconsequenties en financiële gevolgen

Het wetsvoorstel vergt op een aantal onderdelen een aanpassing van de werkprocessen van onder meer het openbaar ministerie, de rechtspraak, de Dienst Justitiële Inrichtingen, de Dienst Vervoer & Ondersteuning en Slachtofferhulp Nederland.

Het wetsvoorstel heeft naar verwachting in beperkte mate financiële gevolgen voor de betrokken instanties, zoals het openbaar ministerie en de rechtspraak.

De verschijningsplicht van verdachten van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven zal naar verwachting tot een beperkte uitbreiding van het aantal vervoersbewegingen door de Dienst Vervoer & Ondersteuning leiden. Het betreft naar schatting ruim 1.000 zaken per jaar, waarin de terechtzitting en het doen van uitspraak voorafgaand aan dit wetsvoorstel zonder aanwezigheid van de verdachte verliepen en waarin na inwerkingtreding van dit wetsvoorstel de verdachte verplicht zal verschijnen. Met name voor de zittingen waarbij uitspraak wordt gedaan, zal de verplichting tot extra vervoersbewegingen leiden. Een nadere kostenberekening hiervan vindt nog plaats.

Ook zal de verschijningsplicht ertoe leiden dat meer zittingstijd vereist is voor het doen van uitspraak. Tijdens de prijsonderhandelingen met de Raad voor de rechtspraak zal ik bezien hoeveel extra zittingstijd dit gemiddeld kost en zal ik waar nodig hiermee rekening houden bij het vaststellen van de nieuwe prijzen. Naar verwachting leidt deze maatregel niet tot een overbezetting van de celcapaciteit van rechtbanken en gerechtshoven. Iedere verdachte heeft het recht om aanwezig te zijn, dus ook in de huidige situatie kan een verdachte die voorlopig gehecht is naar de terechtzitting of de uitspraakzitting komen.

In ongeveer 150 zittingen wordt jaarlijks over een voorwaardelijke beëindiging van de verpleging van overheidswege gesproken. Het openbaar ministerie heeft in 2017 extra budget toegewezen gekregen om slachtoffers te informeren over de voorwaardelijke beëindiging en om diens behoeften ten aanzien van bijzondere voorwaarden te inventariseren. Het introduceren van het spreekrecht leidt daarom naar verwachting niet tot het maken van aanzienlijk meer kosten. Omdat het slachtoffer zich beperkt tot het doen van een verzoek tot het opleggen van bepaalde bijzondere voorwaarden, en een motivering daarvan, leidt de introductie van deze vorm van het spreekrecht naar verwachting slechts tot een beperkte uitbreiding van de zittingsduur. Tijdens de prijsonderhandelingen met de Raad voor de rechtspraak zal ik bezien hoeveel zittingstijd hiermee gemoeid gaat en kan hiermee rekening worden gehouden. Ik breng nog nader in kaart welke gevolgen het spreekrecht op de tbs-verlengingszitting heeft voor de Dienst Justitiële Inrichtingen.

De uniformering van het spreekrecht leidt niet tot aanzienlijke wijzigingen ten opzichte van de huidige praktijk, waarin zowel het slachtoffer als diens raadsman al gebruik kunnen en maken van de uitoefening van het spreekrecht.

Het Centraal Justitieel Incasso Bureau voorziet sinds 1 januari 2016 al in een voorschotregeling bij alle strafbare feiten als een schadevergoedingsmaatregel is opgelegd. De reden hiervoor is dat het maken van een onderscheid tussen misdrijven, overtredingen en OM-beschikkingen tot een grotere werklast en daarmee administratieve kosten zou leiden voor het CJIB, dan het toepassen van de voorschotregeling in alle zaken. De voorziene wetswijziging leidt daarmee niet tot een aanpassing van de werkprocessen en evenmin tot aanvullende kosten voor het CJIB. In ongeveer 76 procent van alle zaken kan het uitgekeerde voorschotbedrag worden verhaald op de veroordeelde.

De overige maatregelen die ik in dit wetsvoorstel voorstel zijn zodanig beperkt van omvang, dat deze niet tot aanzienlijke wijzigingen in de werkprocessen van de betrokken instanties noch tot aanzienlijke administratieve kosten zullen leiden.

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

ARTIKEL I

Onderdeel A

In artikel 51ac Sv wordt de reikwijdte bepaald van de informatie waarop het slachtoffer recht heeft. Met betrekking tot de tenuitvoerlegging wordt voorgesteld toe te voegen dat het slachtoffer in kennis wordt gesteld over zijn recht informatie te ontvangen over de tenuitvoerlegging van bepaalde sancties. Het gaat hierbij om vrijheidsbenemende straffen en maatregelen, zoals onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen en terbeschikkingstellingen. Thans worden slachtoffers hierover reeds geïnformeerd door het openbaar ministerie, meer in het bijzonder het daaraan verbonden Informatiepunt Detentieverloop (IDV). Dit wetsvoorstel zoekt bij die praktijk aansluiting en voorziet in een wettelijke verankering daarvan.

Bovendien sluit het expliciet noemen van de tenuitvoerleggingsfase in het eerste lid van artikel 51ac Sv aan bij de rechten die momenteel al in die bepaling zijn opgenomen. Zo kan het slachtoffer na of naar aanleiding van de hierboven genoemde inkennisstelling een verzoek doen om te worden geïnformeerd over een invrijheidsstelling of ontsnapping van de verdachte of veroordeelde (vierde lid). Indien het slachtoffer daarom heeft verzocht wordt hierbij ook ambtshalve kenbaar gemaakt welke beschermende maatregelen zijn genomen (vijfde lid). Dit kan bijvoorbeeld betrekking hebben op bijzondere voorwaarden die zijn gesteld bij een voorwaardelijke invrijheidsstelling. Indien aan de veroordeelde een tbs-maatregel met verpleging van overheidswege is opgelegd kan bovendien worden gedacht aan de bijzondere voorwaarden die zijn gesteld aan de voorwaardelijke beëindiging van die verpleging. Daarnaast worden slachtoffers thans reeds actief geïnformeerd – door het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), namens het openbaar ministerie – over de inning van schadevergoedingsmaatregelen en toepassing van de voorschotregeling.

Nadere regels inzake het recht van het slachtoffer om informatie te ontvangen en inzake het doen van mededeling aan het slachtoffer zijn, op grond van het zevende lid, gesteld in de Regeling van de Minister van Veiligheid en Justitie van 29 maart 2017, nr. 2045955 houdende regels voor de verstrekking van zaaksinformatie aan slachtoffers (Stcrt. 2017, 18999). Voorgesteld wordt het huidige zevende lid zo te wijzigen dat daarin tweemaal 'over de zaak' wordt geschrapt. Gesteld kan immers worden dat de zaak is geëindigd na het onherroepelijk worden van de uitspraak, terwijl het informatierecht ook zou moeten zien op de tenuitvoerleggingsfase. Het slachtoffer wordt, waar het gaat om eventuele beschermende maatregelen, enkel geïnformeerd over de maatregelen die ertoe strekken hem of haar te beschermen. Maatregelen die niet in het directe belang zijn van het slachtoffer hoeven niet te worden medegedeeld.

Onderdeel B

Door in het zesde lid van artikel 51c Sv naast het openbaar ministerie en de rechter ook de Minister voor Rechtsbescherming te noemen, wordt het mogelijk bij ministeriële regeling invulling te geven aan de ondersteuning die slachtoffers ontvangen bij noodzakelijke contacten met de overheidsinstanties die door de minister zijn belast met de feitelijke tenuitvoerlegging, zoals het CJIB en DJI.

Onderdeel C

De wijziging van het vijfde lid en toevoeging van een nieuw achtste lid strekken ertoe dat een slachtoffer dat de Nederlandse taal niet of onvoldoende begrijpt ook schriftelijke mededelingen die zien op de tenuitvoerlegging kan laten vertalen indien die mededelingen essentieel zijn om zijn rechten te kunnen uitoefenen. Het kan bijvoorbeeld gaan om de aankondiging van een op handen zijnde vrijlating van de veroordeelde. Ook kan het een mededeling betreffen over de mislukte inning van een schadevergoedingsmaatregel, zodat het slachtoffer de beslissing als een civielrechtelijk vonnis ten uitvoer kan leggen. Het voorstel sorteert al voor op de inwerkingtreding van de Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen (Stb. 2017, 82) en gaat dus

uit van de directe verantwoordelijkheid van de Minister voor Rechtsbescherming voor de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen.

Onderdeel D, F, G

De wijziging van artikel 51e Sv voorziet in een spreekrecht voor, kort gezegd, de stieffamilie van het overleden slachtoffer. Daartoe wordt in artikel 51e Sv een nieuw vierde lid ingevoegd. Bij het opstellen van dit nieuwe lid is aansluiting gezocht bij de terminologie die is gehanteerd in het huidige artikel 51e, derde lid, Sv, waarin reeds is voorzien in een zelfstandig spreekrecht voor, onder meer, de stiefouder van een minderjarig slachtoffer. Indien meer dan drie nabestaanden, waaronder de stieffamilieleden, hebben meegedeeld dat zij van hun spreekrecht gebruik willen maken, is artikel 51e, vierde lid, Sv – dat met inwerkingtreding van de wet wordt vernummerd tot het vijfde lid – van overeenkomstige toepassing.

De officier van justitie heeft in beginsel de taak om vast te stellen of de stieffamilieleden die zich voor het uitoefenen van het spreekrecht hebben gemeld daarvoor in aanmerking komen. Hij roept hen op conform artikel 260, tweede lid, Sv. Laatstgenoemde artikel gaat nog uit van een inmiddels oud artikel 51e Sv en de nummering die daarin was doorgevoerd. In het kader van de wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaanden (Stb. 2016, 160) is de redactie van dit artikel abusievelijk niet gewijzigd. Bij gelegenheid van dit wetsvoorstel wordt de redactie van artikel 260, tweede lid, Sv op het voorgestelde artikel 51e Sv aangepast. Dit betekent dat de officier van justitie ook gehoor zal geven aan het verzoek van stieffamilieleden om oproeping voor de uitoefening van het spreekrecht.

Wijziging van artikel 258, derde lid, Sv brengt met zich dat stieffamilie die het spreekrecht uitoefent, de voorzitter van de rechtbank kan verzoeken of het hen toegekende spreekrecht mag worden uitgeoefend door hun raadsman of een daartoe bijzondere gemachtigde.

Onderdeel E

De invoeging van deze zin regelt een motiveringsplicht voor de opsporingsambtenaar die op grond van artikel 163, zesde lid, Sv besluit geen kopie van de aangifte dan wel geen kopie van het proces-verbaal van aangifte te verstrekken. Die motivering wordt opgenomen in de schriftelijke bevestiging, bedoeld in het zesde lid. Het criterium 'bijzondere redenen' is opgenomen om te beklemtonen dat de opsporingsambtenaar niet kan volstaan met het vermelden dat de niet-verstrekking in het belang van het onderzoek is. De motivering in de schriftelijke bevestiging zal meer moeten worden toegespitst op de concrete zaak en de belangen die in die zaak volgens de opsporingsambtenaar met niet-verstrekking gediend zijn.

Onderdeel H en O

Het betreft enkele bepalingen die worden aangepast in verband met de vernummering die in artikel 278 Sv zal worden doorgevoerd (zie onderdeel J).

Onderdeel I en J

De verschijningsplicht voor de voorlopig gehechte verdachte die wordt verdacht van een ernstig zeden- of geweldsmisdrijf wordt neergelegd in een nieuw artikel 268a Sv. Dit artikel komt te staan in de Eerste Afdeling van Titel VI (Behandeling van de zaak door de rechtbank) van het Tweede boek. In die afdeling is het onderzoek op de terechtzitting geregeld. In gevallen waarin artikel 268a geldt, is een eigen afweging van de rechtbank omtrent de wenselijkheid van de aanwezigheid van de verdachte niet aan de orde. Zoals in de algemene toelichting reeds is uitgewerkt, geldt de verschijningsplicht uitsluitend voor de verdachte van een spreekrechtwaardig misdrijf of van een misdrijf dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen en waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaar

of meer is gesteld. De plicht strekt zich alleen uit over de verdachte die zich in voorlopige hechtenis bevindt in verband met het tenlastegelegde feit; die geldt niet voor de verdachte ten aanzien van wie de voorlopige hechtenis is geschorst. Evenwel kan als voorwaarde voor de schorsing worden opgenomen dat de verdachte ter terechtzitting verschijnt.

De verdachte zal op de dag van zijn terechtzitting worden opgehaald en vervoerd naar de rechtbank, met de uitvoering waarvan de Dienst Vervoer & Ondersteuning (DV&O) is belast. Verschijnt hij om welke reden dan ook niet, dan schorst de rechtbank het onderzoek en beveelt zij de medebrenging van de verschijningsplichtige verdachte. Deze bevoegdheid wordt onder vernumming van het huidige tweede tot en met vierde lid, expliciet opgenomen in een tweede lid van artikel 278. Alleen indien zich bijzondere omstandigheden voordoen, kan het bevel tot medebrenging achterwege worden gelaten. In het algemeen geldt dat bij het nemen van de beslissing over medebrenging de rechter alle ter zake doende belangen in aanmerking neemt. De rechter kan bijvoorbeeld rekening houden met de wens van het slachtoffer om niet met de verdachte te worden geconfronteerd. Ook gezondheidsredenen vanwege de verdachte kunnen aan het achterwege laten van een bevel tot medebrenging ten grondslag liggen. Het kan voorkomen dat de rechter de medebrenging beveelt terwijl het slachtoffer daar geen prijs op stelt. In die gevallen kunnen met de in paragraaf 2.1.4 genoemde maatregelen onwenselijke confrontaties tussen slachtoffer en verdachte worden voorkomen.

Indien reeds voorafgaand aan de behandeling van de zaak op de zitting het vermoeden bestaat dat de verdachte niet zal verschijnen, kan de rechter op grond van de thans in artikel 258, tweede lid, Sv opgenomen bevoegdheid bevelen dat de verdachte wordt medegebracht. In dergelijke gevallen geldt dus, naast de wettelijke verplichting daartoe, ook dat ten aanzien van zijn verschijning een rechterlijk bevel kan worden gegeven. Ik verwacht dat deze situaties zelden samenlopen. Zo zal de bestaande wettelijke plicht voor openbaar ministerie en politie reeds aanleiding moeten zijn om die verschijning daadwerkelijk te bewerkstelligen; daarvoor is het rechterlijk bevel in deze gevallen niet nodig.

Onderdeel K

Dit onderdeel regelt een vast moment waarop tijdens het onderzoek ter terechtzitting het spreekrecht kan worden uitgeoefend. De voorgestelde aanpassing van artikel 311, eerste lid, Sv brengt mee dat van het spreekrecht kan worden gebruikgemaakt voordat de officier van justitie in het kader van zijn requisitoir het woord voert. De keuze hiervoor is toegelicht in het algemeen deel.

Het vijfde lid van artikel 311 wordt zo gewijzigd dat het voor de voorzitter mogelijk wordt om de nieuwe vragen als bedoeld in dit lid ook te stellen aan degene die ingevolge artikel 51e zijn spreekrecht heeft uitgeoefend. Hieraan kan bijvoorbeeld behoefte bestaan indien aspecten uit die verklaring nadere duiding behoeven gelet op hetgeen in het requisitoir en de vordering, het pleidooi of de repliek en dupliek naar voren is gebracht.

De voorgestelde toevoeging laat onverlet dat de verdachte krachtens artikel 311, vierde lid, het woord wordt gelaten om het laatst te spreken. Dit volgt overigens thans reeds uit de systematiek van artikel 311.

Onderdeel L en M

Toevoeging van een vijfde lid in artikel 345 Sv strekt tot het tot stand brengen van de expliciete, wettelijke bevoegdheid van de rechtbank om de verdachte te bevelen bij de uitspraak in persoon te verschijnen. Ook kan zij daartoe zijn medebrenging gelasten.

Tevens wordt in dit lid opgenomen dat de verdachte voor wie ingevolge het nieuwe artikel 268a Sv een plicht geldt op het onderzoek ter terechtzitting aanwezig te zijn, ook verplicht is bij de uitspraakzitting te verschijnen. Op de dag van de zitting zal hij daartoe door de DV&O naar de zittingslocatie worden overgebracht. Daartoe is geen apart bevel tot medebrenging van de

rechtbank vereist. Om de plicht kracht bij te zetten, of als redenen bestaan om aan te nemen dat de verdachte onverhoopt toch niet op de zitting zal verschijnen, kan de rechtbank daartoe wel beslissen. De verschijningsplicht loopt dan parallel aan een tot de verschijning strekkend bevel.

De verschijningsplicht van de verdachte komt extra tot uitdrukking in een wijziging van artikel 363, eerste lid, Sv. Voorgesteld wordt om daarin expliciet op te nemen dat de verdachte, bedoeld in het voorgestelde artikel 268a, verplicht is bij de uitspraak tegenwoordig te zijn.

Onderdeel N

Het betreft tekstuele wijzigingen die zijn ingegeven door de toevoeging van een vijfde lid aan artikel 345 Sv (onderdeel L).

Onderdeel P en Q

Voorgesteld wordt aan artikel 509s Sv een nieuw zesde lid toe te voegen. Daarmee wordt het spreekrecht procesmatig geïntegreerd na de bepaling waarin staat dat de rechtbank de ter beschikking gestelde hoort. Gelet op de aard van de tbs-verlengingsprocedure lijkt dat de meest aangewezen volgorde.

De verklaring, bedoeld in het voorgestelde artikel 509s, zesde lid, Sv, strekt zich uitsluitend uit tot de inhoud van de voorwaarden waaronder de terugkeer van de ter beschikking gestelde in het maatschappelijk verkeer zou kunnen geschieden voor zover die het belang van het slachtoffer raken. Vanuit zijn rol als leidinggevende van het onderzoek kan de voorzitter erop toezien dat het spreekrecht niet voor andere doeleinden wordt aangewend (artikel 509m, eerste lid, Sv).

De officier van justitie komt, voorafgaand aan de zitting, een regisserende rol toe met betrekking tot het inventariseren van de wensen van spreekgerechtigden en de schriftelijke oproeping van personen die van hun spreekrecht gebruik willen maken. De taken van de officier van justitie zijn reeds nader uiteengezet in de algemene toelichting bij dit voorstel.

Artikel 509w, eerste lid, Sv wordt als gevolg van de voorgestelde aanpassing in artikel 509s Sv gewijzigd.

ARTIKEL II

De voorgestelde wijziging van artikel 36f, zevende lid, Sr strekt ertoe een wettelijke basis te bieden aan de uitbreiding van de reikwijdte van de zogeheten 'voorschotregeling'. De wijziging maakt het mogelijk dat die regeling ook wordt toegepast in zaken waarin de schadevergoedingsmaatregel, bedoeld in het eerste lid, wordt opgelegd naar aanleiding van een door de veroordeelde begane overtreding. De voorschotregeling ziet vanaf de inwerkingtreding van deze wet dus op alle daarvoor in aanmerking komende strafbare feiten: misdrijven én overtredingen.

ARTIKEL III

Het openbaar ministerie is verantwoordelijk voor het informeren van slachtoffers en nabestaanden over de strafzaak. In de fase van de tenuitvoerlegging informeert het openbaar ministerie slachtoffers en nabestaanden, indien gewenst, in daartoe aangewezen gevallen en in ieder geval indien sprake is van delicten waarbij zij op de zitting een verklaring kunnen afleggen over de gevolgen van het strafbaar feit, over de invrijheidstelling en eventueel verlof van de verdachte of de veroordeelde. Slachtoffers worden ook geïnformeerd over de inning van de aan hen toegewezen schadevergoeding. Met dit wetsvoorstel wordt beklemtoond dat de hier bedoelde informatierechten ook te gelden hebben in de fase van de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen. In het navolgende wordt toegelicht waarom er aanleiding is thans een wettelijke evaluatie voor te stellen.

Met de inwerkingtreding van de Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen (Stb. 2017, 82) is niet meer het openbaar ministerie, maar de Minister voor Rechtsbescherming

direct verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen. In dat verband is overwogen de minister te belasten met de informatieverstopping aan het slachtoffer en nabestaanden over het verloop van de tenuitvoerlegging. Vanuit het belang van het slachtoffer en nabestaanden dat zij te maken krijgen met een beperkt aantal contactpersonen - één aanspreekpunt voor informatie over het verloop van de strafzaak ongeacht de fase waarin deze zich bevindt -, is ervoor gekozen de wettelijke verantwoordelijkheid van het openbaar ministerie voor het informeren van slachtoffers en nabestaanden niet te wijzigen. Voorwaarde voor het goed kunnen informeren, is dat de benodigde informatie door de ketenpartners aan het openbaar ministerie wordt aangeleverd. Het openbaar ministerie kan hierbij gebruik maken van de verschillende informatiebronnen binnen de strafrechtsketen (Kamerstukken II 2014/15, 34 086, nr. 3, p. 35). Onderdeel van de (voorbereiding op de) directe verantwoordelijkheid van de minister is het optimaliseren van deze informatievoorziening over de tenuitvoerlegging aan het openbaar ministerie en andere ketenpartners. Daarnaast wordt in het kader van het informeren van slachtoffers de samenwerking tussen het openbaar ministerie en de minister geïntensiveerd en wordt gekeken waar het mogelijk is informatietaken te laten voorbereiden of namens het openbaar ministerie uit te laten voeren door uitvoeringsorganisaties van de minister (DJI of CJIB), met behoud van het uitgangspunt van de genoemde één-loket gedachte.

Op basis van het bovenstaande acht ik het aangewezen om drie jaar na de inwerkingtreding van de onderdelen van dit wetsvoorstel die zien op de informatierechten van slachtoffers te laten evalueren hoe het informeren van slachtoffers in de fase van de tenuitvoerlegging in de praktijk uitwerkt. In deze evaluatie worden de gevolgen van de met de Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen gerealiseerde directe verantwoordelijkheid van de minister voor de tenuitvoerlegging en de beoogde versterking van de informatiepositie van het openbaar ministerie betrokken. Opgemerkt zij dat de hier voorgestelde evaluatie een bredere strekking heeft dan de bepalingen die in dit wetsvoorstel zien op de versteviging van de bedoelde informatierechten. Zo zal in de evaluatie ook aandacht uitgaan naar het beleid omtrent het informeren van slachtoffers in de tenuitvoerleggingsfase in het algemeen, zonder dat direct hoeft te worden terugverwezen naar de strekking van de bepalingen die in het kader van dit wetsontwerp zijn voorgesteld.

ARTIKEL IV

[Ten aanzien van enkele bepalingen in dit voorstel dient wellicht een samenloopbepaling te worden opgesteld vanwege enkele bepalingen die zijn opgenomen in de Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen en de Wet verplichte ggz]

De Minister voor Rechtsbescherming,

Sander Dekker